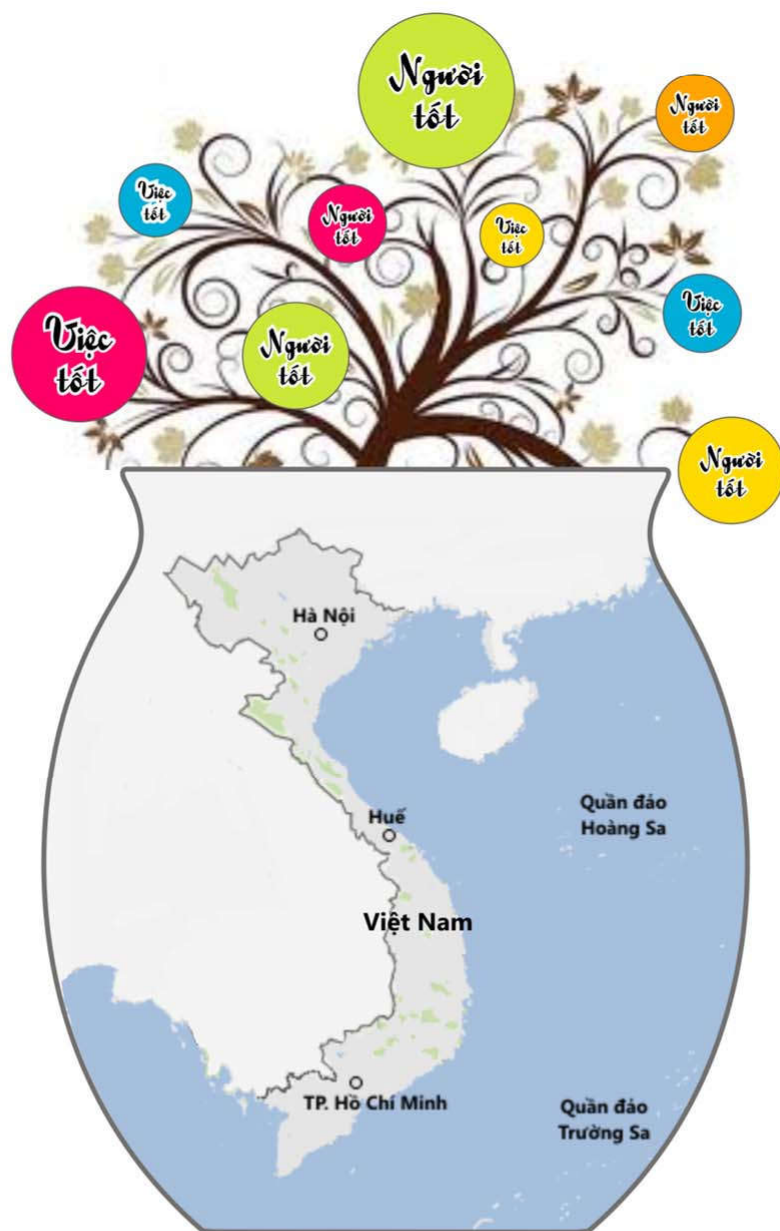

PHAN DŨNG

Để có thật nhiều hành động tốt trong xã hội

TRUNG TÂM SÁNG TẠO KHOA HỌC-KỸ THUẬT (TSK)

Trường đại học khoa học tự nhiên - Đại học quốc gia TP.HCM

2012

PHAN DŨNG

ĐỂ CÓ THẬT NHIỀU HÀNH ĐỘNG TỐT TRONG XÃ HỘI

MỤC LỤC

1. Mở đầu.....	5
2. Hành động cá nhân	5
3. Nhu cầu cá nhân	8
3.1. Nhu cầu cá nhân	8
3.2. Mối liên hệ giữa nhu cầu cá nhân và hành động cá nhân.....	12
4. Xúc cảm cá nhân	16
4.1. Xúc cảm cá nhân	16
4.2. Mối liên hệ xúc cảm cá nhân với nhu cầu và hành động của cá nhân.....	22
5. Thói quen tự nguyện	34
5.1. Thói quen tự nguyện	34
5.2. Mối liên hệ của thói quen tự nguyện với các yếu tố khác.....	42
6. Tư duy cá nhân	44
6.1. Tư duy cá nhân	44
6.2. Phương pháp (tự nhiên) thử và sai	48
6.3. Mối liên hệ của tư duy với các yếu tố cá nhân khác.....	57
6.4. Tư duy tự nhiên hiện nay và tư duy cần có	60
7. Xúc cảm cá nhân – yếu tố quan trọng nhất đối với hành động cá nhân.....	63
7.1. Xúc cảm cá nhân – yếu tố quan trọng nhất đối với hành động cá nhân.....	63
7.2. Một số cách tạo xúc cảm cá nhân	64
8. Cá nhân và môi trường.....	76
8.1. Cá nhân trong tư cách là con người hiện đại.....	76
8.2. Cá nhân và xã hội lý tưởng.....	81
9. Giáo dục.....	92
9.1. Nhân cách và nhân cách lý tưởng.....	92
9.2. Giáo dục nhân cách lý tưởng trong trường học	101
9.3. Nhân cách sáng tạo	122
10. Mối liên hệ giữa giáo dục và xã hội.....	129
10.1. Các trường hợp có thể xảy ra.....	129
10.2. Các điều kiện xã hội và giáo dục lý tưởng để có nhiều hành động cá nhân tốt	132

11. Một số suy nghĩ về xã hội và giáo dục ở nước ta	133
11.1. Về xã hội.....	134
11.2. Về giáo dục	168
12. Thay cho kết luận	204
Phụ lục: Một số đặc điểm của nhân cách	207
Các tài liệu tham khảo chính và nên tìm đọc thêm, kể cả các công trình của tác giả.....	217

1. Mở đầu

Thời gian gần đây, chỉ cần thông qua báo chí, người đọc đã có thể thấy rất nhiều hành động xấu xảy ra trong xã hội với quy mô và mức độ xấu có vẻ như ngày càng tăng. Đây là các hành động bội tín; dối trá; bịp bợm; lừa đảo; đạo đức giả; đốu; lưu manh; táng tận lương tâm; bất nhân; bất nghĩa; ma túy; mại dâm; buôn lậu; cho nhiều loại chất cấm vào thực phẩm; làm hàng giả (kể cả các loại giấy tờ, bằng cấp giả); bất chấp tất cả miễn kiếm được tiền, coi tiền là trước hết và trên hết; gây ra các loại tai nạn; dừng đứng, vô cảm, nhẫn tâm đối với khó khăn, đau khổ của những người khác; hành dân; xa hoa; trọc phú; háo danh; sa đọa; hủ hóa; ăn cắp (kể cả đạo văn, đạo nhạc, rút ruột công trình...); ăn trộm; bạo lực (kể cả bạo lực học đường, bạo hành trong gia đình, ngoài đường phố); thú tính; giết người với nhiều vụ cực kỳ độc ác và man rợ; chạy chọt đủ việc, đủ kiểu; quan liêu; đút lót; nhận hối lộ; tham nhũng; cố ý làm trái để hưởng lợi; lãng phí; vô trách nhiệm; lãnh đạo, quản lý yếu kém; gây ô nhiễm môi trường; tàn phá tài nguyên; xâm hại các di tích lịch sử;...

Trên báo chí cũng xuất hiện các bài báo cố gắng lý giải nguyên nhân của các hành động xấu mang tính báo động cao và nêu ra các ý kiến khắc phục.

Nhằm góp vào tiếng nói chung, quyển sách này được viết ra với mục đích tìm hiểu cơ chế hình thành và thực hiện hành động của cá nhân nói chung, từ đó xây dựng và thực hiện các biện pháp để trong xã hội càng ngày càng có nhiều hành động tốt và càng ít hành động xấu.

Nhiều ý của quyển sách này đã được trình bày trong các quyển sách “*Giới thiệu: Phương pháp luận sáng tạo và đổi mới*” và “*Thế giới bên trong con người sáng tạo*” của bộ sách “*Sáng tạo và đổi mới*” (Phan Dũng, Nhà xuất bản “Trẻ”, năm 2010). Ở đây, người viết sắp xếp lại, làm rõ, đào sâu và mở rộng hơn các ý nói trên nhằm tập trung phục vụ cho đề tài của quyển sách “*Để có thật nhiều hành động tốt trong xã hội*”. Các ý của quyển sách còn được minh họa bằng rất nhiều thí dụ thực tế.

2. Hành động cá nhân

- Hành động của một người, trong trường hợp chung, là các cử chỉ, động tác, thao tác của cơ thể người đó được những người khác ghi nhận trực tiếp bằng các giác quan. Những gì của người đó không được những người khác ghi nhận bằng các giác quan sẽ coi là thuộc về thế giới bên trong của người đó.

Như vậy, những cử chỉ của một người như nháy mắt, nhăn mặt, cười, khóc,..., các động tác như cử động chân tay, nói, viết,..., các thao tác thực hiện một công việc nào đó, các hoạt động được những người khác ghi nhận được bằng các giác quan chính là các hành động của người đó và có một loại hành động đặc biệt là không hành động gì cả. Còn nhu cầu, xúc cảm, tư duy (các ý nghĩ), không được những người khác có thể trực tiếp ghi nhận bằng các giác quan thuộc về thế giới bên trong của người đó.

Hành động của một người chính là quyết định cuối cùng của thế giới bên trong người đó được thực hiện, thể hiện trên thực tế ra bên ngoài và được những người khác cảm nhận thông qua các giác quan của họ. Ví dụ, bạn nghe thấy một người nói: “Tôi mua cái này!”, rồi bạn thấy người đó trả tiền cho người bán hàng và xách món hàng ra về. Hành động “mua” của người đó chính là quyết định cuối cùng của người đó sau khi suy nghĩ, cân nhắc (thuộc về thế giới bên trong) về việc mua hay không mua món hàng.

- Có thể phân loại hành động theo những cách xem xét khác nhau, ví dụ:

- Các hành động do di truyền, bẩm sinh, được chọn lọc tự nhiên giữ lại mang tính lập trình sẵn: Các phản xạ không điều kiện, bản năng như khi gặp ánh sáng chói, mắt người tự động khép lại; hít, thở; chớp mắt; bú, nuốt sữa...

- Các hành động ứng với lứa tuổi.

Dưới 4 tuổi, các hành động, chủ yếu, xảy ra theo cơ chế bẩm sinh có sự tham gia của loại tư duy trực quan–hành động.

Từ 4 đến 7 tuổi, đứa bé có thêm các hành động mới, chủ yếu, học từ các thành viên trong gia đình. Ngoài tư duy trực quan–hành động, ngày càng nhiều hơn, có các hành động với sự tham gia của tư duy trực quan–hình ảnh.

Từ 7 tuổi trở lên, các hành động có được, ngoài gia đình còn nhờ việc đi học trong trường học, với sự tham gia ngày càng tích cực của tư duy từ ngữ–lôgic, là loại tư duy tạo nên sự khác biệt cơ bản nhất giữa người và động vật.

Ngoài các hành động bẩm sinh, sống trong xã hội, chịu sự di truyền xã hội, con người còn thừa kế (dưới dạng bất chước, tham gia các trò chơi, được dạy...) nhiều loại hành động khác.

- Các hành động có tính mới được cá nhân tìm ra và thực hiện khi cá nhân phải giải quyết một vấn đề nào đó hoặc phải ra một quyết định hành động mà hành động đó khác với các hành động cá nhân đã biết trước đó.

- Các hành động đơn lẻ thường xảy ra trong thời gian ngắn như ăn, uống, bắt tay người khác, trả lời ngắn gọn các câu hỏi, các hành động bột phát...

- Các hành động quá trình là tập hợp của nhiều hành động đơn lẻ liên kết với nhau, xảy ra trong thời gian dài nhằm đạt được mục đích nào đó. Ví dụ, người công nhân phải sản xuất từ khâu đầu tiên đến khâu cuối một sản phẩm, nhà văn sáng tác một tác phẩm, cảnh sát điều tra phá một vụ án, cho đến tập hợp các hành động tạo nên sự nghiệp cả đời của một con người.

- Có các hành động lời nói (chữ viết) và các hành động việc làm (có sự tham gia của tay chân). Tuy nhiên, thực tế cho thấy, trong nhiều trường hợp cụ thể, người ta đánh giá hành động việc làm cao hơn hành động lời nói: “*Nói phải đi đôi với làm*”; “*Lời nói gió bay*”; “*Hứa lèo*”; “*Nói như rồng leo, làm như mèo mửa*”; “*Nói vậy mà không phải vậy*”; “*Nói hay không tùy làm tốt*”; “*Nói thì có mó thì không*”;...

- Các hành động phản ánh xúc cảm cá nhân như đỏ mặt tía tai; khóc; cười; mắt

trở nên sáng rực hoặc u ám; trông giận dữ, căm kỉnh...

- Các hành động của cá nhân chỉ ảnh hưởng đến cá nhân.
- Các hành động của cá nhân ảnh hưởng lên những người khác, cộng đồng, xã hội.

.....

Nhân đây, người viết đưa ra hai khái niệm hành động cá nhân tốt (viết tắt là hành động tốt) và hành động cá nhân xấu (viết tắt là hành động xấu). Ở những nơi người viết chỉ nói “hành động” không thôi, người viết ngụ ý rằng đó là những hành động bất kỳ, có thể tốt, xấu hoặc trung tính.

– **Hành động tốt là hành động tuân thủ luật pháp***; phù hợp quy luật* mang tính đạo đức, văn hóa, văn minh cao; không chỉ tốt cho cá nhân hành động mà tốt cho cả những người khác, tốt cho cả cộng đồng, xã hội, môi trường; giúp xã hội tồn tại một cách lành mạnh và phát triển một cách bền vững.

– **Hành động xấu là những hành động ngược lại với hành động tốt.** Trong mục 1. Mở đầu, người viết có liệt kê một loạt các hành động xấu như là các ví dụ minh họa.

• Trong tất cả những cái thuộc về cá nhân, hành động và kết quả hành động của cá nhân được xem là cần thiết, quan trọng, chính xác nhất để hiểu và đánh giá chính cá nhân đó. Đồng thời, một xã hội muốn tồn tại và phát triển một cách bền vững, xã hội đó cũng nhận ra tầm quan trọng thiết yếu của các hành động cá nhân tốt. Không phải ngẫu nhiên, nhiều danh nhân đã nhận xét về những hành động tốt bằng những lời lẽ như:

– *“Mục đích vĩ đại của cuộc sống không phải là kiến thức mà là hành động”.* T. Huxley.

– *“Mục đích chính của giáo dục không phải dạy cho trẻ hiểu nhiều, biết rộng mà dạy cho trẻ biết hành động”.* H. Spencer.

– *“Đối với năng lực thì chỉ có một cách chứng minh: Đó là hành động”.* M. Eschenbach.

– *“Không làm gì (không hành động – người viết giải thích) thì chẳng thu được gì”.* Shakespear.

– *“Cái khó nhất trên thế giới là biến các ý tưởng của bạn thành hành động”.* Goethe.

– *“Trong bất kỳ công việc mang tính thực tế nào, ý tưởng chỉ chiếm từ 2 đến 5 phần trăm, phần còn lại từ 98 đến 95 phần trăm là thực hiện” (hành động – người viết giải thích).* A.N. Krulov.

* Có một điều thú vị là hai từ khác nhau “luật pháp” và “quy luật” trong tiếng Việt đều chỉ dịch thành một từ trong tiếng Anh – “law”, trong tiếng Nga – “закон”, trong tiếng Pháp – “loi”

– “Không nên đào tạo ra những con người thuộc sách lâu lâu, cụ Mác nói thế này, cụ Lênin nói thế kia, nhưng nhiệm vụ của mình được giao quét nhà (hành động việc làm – người viết giải thích) lại để cho nhà đầy rác. Đó là điều thứ nhất cần rõ”. Hồ Chí Minh, “Hồ Chí Minh tuyển tập II”, Nhà xuất bản “Sự thật”, Hà Nội, 1980.

Rõ ràng, một xã hội tốt phải là một xã hội, ở đó các hành động tốt của các công dân (cá nhân) chiếm số lượng tuyệt đối và ngày càng tăng theo thời gian.

Có câu hỏi đặt ra: *Hành động cá nhân có xuất xứ từ đâu và cá nhân hành động để làm gì?* Mục tiếp theo sẽ trả lời câu hỏi này.

3. Nhu cầu cá nhân

3.1. Nhu cầu cá nhân

- Nhu cầu của cá nhân là sự đòi hỏi của cá nhân có được những điều kiện, phương tiện (hiểu theo nghĩa rộng, bao gồm cả kiến thức, công cụ...) và kết quả cần thiết cho sự tồn tại và phát triển của cá nhân đó. Nhu cầu cá nhân thuộc về thế giới bên trong của cá nhân.

Có nhiều cách phân loại các nhu cầu cá nhân. Người viết sử dụng cách phân loại dưới đây.

Theo P.V. Ximonov, các nhu cầu cơ bản (mang tính nguyên tố) của cá nhân có thể tập hợp và phân thành ba nhóm:

1) Các nhu cầu sinh học: Ăn, uống, ngủ, giữ thân nhiệt (vì người là động vật máu nóng), bảo vệ khỏi những tác động có hại của môi trường (hiểu theo nghĩa rộng, bao gồm cả những người xung quanh, tự nhiên, xã hội), tiết kiệm sức lực, duy trì nòi giống... Đây là những nhu cầu để cá nhân tồn tại và phát triển như một cá thể, một giống loài sinh học trong thế giới tự nhiên.

2) Các nhu cầu xã hội: Nhu cầu thuộc về một cộng đồng (nhóm, tầng lớp...) xã hội nào đó và giữ một vị trí nhất định (không phải là thấp nhất và chưa chắc là cao nhất) trong cộng đồng đó. Nhu cầu được những người xung quanh chú ý, quan tâm, kính trọng và yêu mến... Đây là những nhu cầu để cá nhân tồn tại và phát triển trong xã hội.

Các nhu cầu xã hội của cá nhân chia thành hai loại: 1) Các nhu cầu “cho mình” mà cá nhân nhận biết như các quyền lợi của mình; 2) Các nhu cầu “cho những người khác”, được cá nhân nhận biết như là nghĩa vụ. Điều này dễ hiểu vì, để thuộc về và giữ một vị trí nhất định trong một cộng đồng xã hội nào đó (có được những quyền lợi nào đó), cá nhân phải có những đóng góp cho cộng đồng. Tương tự như vậy, để có được sự quan tâm, kính trọng, yêu mến từ những người khác, cá nhân phải có những hành động thỏa mãn nhu cầu của những người khác. Không phải ngẫu nhiên, kinh nghiệm lịch sử của nhân loại cho thấy, người hạnh phúc nhất là người mang hạnh phúc cho nhiều người nhất. Trong sự thống nhất, các nhu cầu “cho mình” làm nảy sinh lòng tự trọng, tự chủ trong tư duy, phán xét, đánh giá một cách độc lập. Các nhu